

تحلیلی بر آمار تولید و فروش صنعت سیمان در سال ۱۳۸۹

تهیه و تنظیم: دکتر محمودرضا تاجیک

صنعت سیمان با گذر از چالش‌های متنوع، در مجموع توانست مجدداً کارنامه‌ی قابل قبولی را در سطح صنعت کشور برای سال ۱۳۸۹ به لحاظ تولید و فروش بر جای بگذارد. هر چند آغاز طرح هدفمندی یارانه‌ها در کنار بحران آغاز شده در بازار فروش از سال قبل، شرایط خاصی را پیش روی صنعت سیمان قرار داد، لیکن مرور آمارها نشان می‌دهد صنعت سیمان با دستیابی به راندمان بیش از ۹۲ درصد در بخش تولید و افزایش تحویل بیش از ۱۷ درصد طی ۱۱ ماهه‌ی سال ۱۳۸۹ نسبت به ۱۱ ماهه‌ی سال ۱۳۸۸ و همچنین رشد قابل قبول در بخش صادرات و فروش داخلی، رشد قابل قبولی را در این سال داشته باشد. خوشبختانه عملکرد صنعت سیمان نشان داده است که شرکت‌های تولیدی توانسته‌اند در شرایط خاص هماهنگی قابل قبولی را داشته باشند و با اتخاذ تصمیمات ملی در زیر مجموعه‌ی انجمن صنفی کارفرمایان صنعت سیمان، واکنش‌های مناسبی را اتخاذ و از بحران‌های ایجاد شده عبور نمایند. با نمایان شدن عواقب و عوارض حاصل از اجرای طرح هدفمندی یارانه‌ها، به ظرفیت کامل رسیدن کارخانه‌های راه‌اندازی شده در سال ۱۳۸۹، به بهره‌برداری رسیدن چند کارخانه جدید در سال ۱۳۹۰، مشکلات جدی موجود در بخش حمل و نقل داخلی و صادراتی، مشکلات بسیار گسترده در مسیر صادرات اعم از مشکلات سیاسی، اقتصادی و امکاناتی و افزایش هزینه‌های تولید، صنعت سیمان باید خود را برای مواجهه با مشکلات زیادی در سال ۱۳۹۰ آماده نماید و لذا در این سال هماهنگی هر چه بیشتر با انجام نشست‌های بیشتر با مدیریت انجمن بیش از پیش لازم و ضروری به نظر می‌رسد. در این مقاله با انجام مروری بر آمار تولید و تحویل ۱۱ ماهه‌ی صنعت در سال ۸۹ و مقایسه‌ی آن با آمار سال ۸۸، کوشش شده تا تحلیلی بر شرایط آماری حاصل صورت پذیرد و مهم‌ترین چالش‌های صنعت در سال ۱۳۹۰ بیان شود و در ادامه پیشنهادهای نیز برای مواجهه با مسائل ارایه گردد.

مروری بر آمار تولید و فروش

است. همچنین ظرفیت اسمی تولید صنعت و تعداد کارخانه‌ها در این جدول آمده است. پس از خروج سیمان از سبد حمایتی توزیع دولت در اواخر شهریورماه ۸۷، عملاً اختیار توزیع سیمان به شرکت‌ها واگذار گردید و وزارت بازرگانی توزیع دستوری و برنامه‌ای را از دستور کار خود خارج نمود. این در شرایطی آغاز گردید که عرضه بر تقاضا فزونی یافته بود و نیازی به کنترل توزیع احساس نمی‌شد. در این شرایط به یکباره فروش شرکت‌ها افت نمود و انبوه کلینکر و سیمان در کارخانه‌ها دپو شد. براساس این بحران که مصادف با بحران اقتصادی جهانی گردید، شرکت‌ها تصمیم به حرکت محتاطانه در سال ۸۸ گرفتند و لذا پیش بینی تولید پایینی برای این سال صورت گرفت. در سال ۸۸ عملاً حدود ۴۷/۵ میلیون تن سیمان تولید شد که راندمان ۸۰/۷۹ درصد به دست آمد. به مرور تلاش شرکت‌ها برای گسترش بازارهای صادراتی افزایش یافت و این موضوع مصادف با افول تدریجی بحران جهانی اقتصاد و رشد ساخت و ساز در کشور شد و لذا در ۱۱ ماهه‌ی سال ۸۹ صنعت سیمان موفق گردید با تولید بیش از ۵۶/۶ میلیون تن به راندمان تولید ۹۲/۳۷ درصد دست یابد. بر این اساس رشد تولید سال ۸۹ نسبت به ۸۸ به ۱۹/۳ درصد رسید. این در حالی صورت پذیرفت که چهار کارخانه‌ی جدید در سال ۸۹ به بهره‌برداری رسید و ظرفیت اسمی تولید با رشد ۴/۳ درصدی به حدود ۶۷ میلیون تن افزایش یافت.

افزایش کارخانه‌های تولیدکننده‌ی سیمان طی سال‌های اخیر که حاصل برنامه‌ریزی‌ها و سرمایه‌گذاری‌های دولت‌های قبل و تداوم حمایت و پیگیری دولت محترم فعلی می‌باشد، پس از گذشت ۷۵ سال از عمر این صنعت بزرگ، به صورت جدی بازار سیمان را از شرایط انحصاری به شرایط واقعی رقابتی تبدیل نموده است. البته در سال‌های گذشته نیز تجربه‌ی بازار رقابتی وجود داشته لیکن در حال حاضر چشم‌اندازها نشان می‌دهد حداقل تا ۵ سال آینده، عرضه بر تقاضا فزونی داشته و بازار رقابتی ادامه خواهد داشت. به این ترتیب بازار متفاوتی به نام بازار صادراتی برای شرکت‌ها رخ نمود که شرایط آن رقابتی بین‌المللی با عرضه‌کنندگان خارجی است که هیچ ملاک ملی که بتواند مانع رقابت‌های سالم و یا ناسالم آنها شود، وجود ندارد و عملاً ملاک اقتصاد است که تعیین‌کننده‌ی حضور در بازار می‌باشد. در چنین شرایطی مدیران صنعت مجبور شدند بخشی از محصول خود را به بازار سایر کشورها روانه نمایند. ملاحظه‌ی آمارها نشان می‌دهد شرکت‌ها به خوبی توانسته‌اند رکود نسبی فروش در سال ۸۸ را در سال جاری به خوبی پوشش دهند که در این مقاله براساس آمار موجود، عملکرد صنعت مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.

جدول شماره ۱، آمار تولید پیش بینی شده و واقعی و راندمان تولید را برای ۱۱ ماهه‌ی سال ۱۳۸۹ با ۱۱ ماهه‌ی سال ۱۳۸۸ مقایسه نموده

▼ جدول ۲. آمار تحویل و سهم تحویل داخلی و صادراتی و موجودی پایان دوره برای سال‌های ۸۸ و ۸۹

درصد رشد	مقدار		واحد	نام پارامتر
	۱۱ ماهه ۸۹	۱۱ ماهه ۸۸		
۱۴/۴	۵۰۱۷۴۳۲۷	۴۳۸۷۷۹۱۷	تن	میزان داخلی
۴۵/۹	۶۳۸۸۰۰۹	۴۳۷۹۲۰۸	تن	تحویلی صادراتی
۱۷/۲	۵۶۵۶۲۳۳۶	۴۸۲۵۷۱۲۵	تن	سیمان جمع
---	۵۹۲۲۶۸۰	۷۴۰۳۱۸۷	تن	موجودی کلینکر
---	۸۸۲۶۳۰	۸۹۳۶۴۶	تن	پایان دوره سیمان

▼ جدول ۳. نسبت‌های آماری مقایسه‌ای برای سال‌های ۸۸ و ۸۹

نام پارامتر	۱۱ ماهه ۸۸	۱۱ ماهه ۸۹
تحویلی به ظرفیت اسمی	۰/۸۲	۰/۹۲
تحویلی به تولید واقعی	۱/۰۲	۱
تحویلی به پیش‌بینی تولید	۱	۱/۰۶

به نسبت‌های تحویل محدود یک برسد. یعنی هیچ مقداری از ذخیره‌ی سیمان و کلینکر پایان دوره‌ی سال ۸۷ مصرف نشده و همکاران بسیار محتاطانه حرکت کرده‌اند. در ۱۱ ماهه‌ی سال ۸۹ راندمان افزایش یافته و تحویل نیز بیشتر شده است. یعنی صنعت سیمان در هر دو جبهه‌ی تولید و فروش شاهد رشد بوده که جبهه‌ی فروش به مراتب چشمگیرتر بوده است. زیرا هم توانسته رشد تولید را پاسخگو باشد و هم از ذخیره بکاهد.

۱- مهم‌ترین چالش‌های صنعت در سال ۱۳۹۰ و پیشنهادات

سال ۱۳۹۰ در شرایطی آغاز می‌گردد که صنعت سیمان در سطح ملی باید با چالش‌های زیادی دسته و پنجه نرم نماید. البته ممکن است هر شرکت نیز خود دارای چالش‌هایی باشد، لیکن در اینجا تنها چالش‌های ملی پیش روی صنعت بیان می‌گردد.

۱-۲- بخش تولید

با اجرای طرح هدفمندی یارانه‌ها صنعت سیمان به یکباره با افزایش شدید قیمت تمام شده مواجه گردید. طبق بررسی‌های انجام شده، قیمت تمام شده‌ی سیمان به طور مستقیم در اثر افزایش هزینه‌ی حامل‌های انرژی برای کارخانه‌های گازسوز، حدود ۱۰۰ تا ۱۲۰ هزارریال و برای کارخانه‌های مازوت سوز بین ۲۰۰ تا ۲۵۰ هزارریال افزایش یافته است. البته هنوز افزایش هزینه‌های دیگر تولید همچون هزینه‌های پرسنلی، تعمیرات و نگهداری، حمل مواد اولیه و ... در سال جاری به طور کامل نمایان نشده و لذا اگر واقع‌بینانه به هزینه‌های تولید نگاه شود، در سال ۱۳۹۰ صنعت سیمان با افزایش حداقل ۳۰ درصدی هزینه‌های تولید برای کارخانه‌های گازسوز و حداقل ۵۰ درصدی برای کارخانه‌های مازوت سوز روبرو خواهد بود. بنابراین تولید سیمان به شدت غیراقتصادی گردیده و مزایای رقابتی صنعت از بین رفته است.

▼ جدول ۱. آمار پیش‌بینی، واقعی و راندمان تولید سیمان و کلینکر برای ۱۱ ماهه‌ی سال ۸۸ و ۸۹

نام پارامتر	واحد	مقدار		درصد رشد
		۱۱ ماهه ۸۸	۱۱ ماهه ۸۹	
تعداد کارخانه‌ها	سفید	عدد	۴	۰
	خاکستری	عدد	۵۵	۷/۳
	جمع	عدد	۵۹	۶/۸
ظرفیت اسمی	کلینکر	تن	۶۱۷۱۴۸۰۰	۶۶۲۰۵۸۰۰
	سیمان	تن	۶۴۰۸۵۷۹۲	۶۶۸۶۶۵۲۲
پیش‌بینی تولید	کلینکر	تن	۴۶۸۵۳۵۳۵	۵۱۶۶۶۳۹۵
	سیمان	تن	۴۸۳۴۳۲۵۶	۵۳۵۵۸۳۲۵
تولید واقعی	کلینکر	تن	۴۶۸۷۷۹۰۸	۵۴۸۶۹۰۲۳
	سیمان	تن	۴۷۴۶۰۸۱۰	۵۶۶۱۷۴۲۴
راندمان تولید	کلینکر	درصد	۸۲/۸۸	۹۰/۴۱
	سیمان	درصد	۸۰/۷۹	۹۲/۳۷

جدول شماره ۲، آمار تحویل سیمان و موجودی سیمان و کلینکر در ۱۱ ماهه‌ی سال ۸۹ و مقایسه‌ی آن با مدت مشابه سال قبل را نشان می‌دهد. هر چند صنعت سیمان پیش‌بینی افزایش ۱۰/۸ در بخش تولید را برای سال ۸۹ انجام داد، لیکن خوشبختانه با تلاش همکاران شرکت‌های مختلف رشد تولید به ۱۹/۳ درصد رسید و این رشد به خوبی در بخش تحویل حاصل گردید. طبق آمار جدول ۲ در بخش تحویل داخلی با رشد ۱۴/۴ درصدی بیش از ۵۰ میلیون تن سیمان وارد بازار شد و در بخش صادراتی نیز فروش و تحویل ۴۵/۹ درصد افزایش یافت و حدود ۶/۴ میلیون تن طی ۱۱ ماه سیمان روانه‌ی بازارهای صادراتی گردید. دستیابی به این حجم صادرات در زمان بسیار کوتاه (حدود دو سال) نشان دهنده‌ی تلاش همکاران و قدرت رقابتی عالی سیمان ایران در بازارهای صادراتی می‌باشد. البته نباید تصور نمود که بهترین عملکرد در بخش صادراتی انجام پذیرفته است و مطمئناً نیاز به توسعه و تحکیم بازارهای صادراتی در سال‌های آتی می‌باشیم، که در بخش بعد به چالش‌های این امر اشاره می‌گردد. طبق آمار جدول ۲، در پایان دوره‌ی سال قبل صنعت سیمان در مجموع حدود ۷/۴ میلیون تن کلینکر و ۹۰۰ هزار تن سیمان ذخیره داشت که علی‌رغم افزایش تولید و فروش در ۱۱ ماهه‌ی سال ۸۹ این ذخیره برای کلینکر ۵/۹ میلیون تن و سیمان ۸۸۰ هزار تن می‌باشد. بنابراین شرکت‌ها توانسته‌اند علی‌رغم فروش و تحویل کامل سیمان و کلینکر تولیدی خود در سال ۸۹، بخشی از ذخیره‌ی سال ۸۸ را نیز کاهش دهند.

بر اساس آمار ارایه شده در جداول قبل، سه نسبت مهم شامل نسبت تحویل به ظرفیت اسمی، تحویل به تولید واقعی و تحویل به پیش‌بینی تولید محاسبه و در جدول شماره ۳ ارایه شده است. اعداد نشان می‌دهد در ۱۱ ماهه‌ی سال ۸۸، علی‌رغم راندمان ۸۲ درصدی، صنعت توانسته است

نادرست مشتریان بوده است. لذا پیشنهاد می‌گردد کارگروه‌هایی برای بازارهای داخلی و صادراتی متشکل از ذینفعان هر بازار تشکیل و بحث اطلاع‌رسانی و هماهنگی بین شرکتها را دنبال نمایند.

ب- به منظور توسعه‌ی زیرساخت‌های صادراتی شامل امکانات گمرکات و پایانه‌های صادراتی، سیستم حمل و نقل، ارتباطات دولتی و... به صورت ملی عمل شود زیرا ایجاد برخی از این زیرساخت‌ها توسط یک شرکت، غیراقتصادی و غیرعملی می‌باشد. انجام این گونه اقدامات از طریق انجمن سیمان و یا شرکت توسعه صادرات می‌تواند مفید باشد.

ج- سطح حضور صنعت سیمان ایران در بازارهای صادراتی بسیار ضعیف است و فاصله‌ی مشتریان در بازارهای صادراتی با واقعیت‌های محصولات ایران زیاد می‌باشد. متأسفانه کانال ارتباطی شرکت‌ها با بازارهای هدف تجار قیامین هستند که منافع شخصی را بر منافع ملی ترجیح می‌دهند. پیشنهاد می‌گردد در هر یک از بازارهای صادراتی یک دفتر صادراتی به منظور ایجاد ارتباط با مقامات و مشتریان بزرگ بازار، تبلیغات و اطلاع‌رسانی، پیگیری مشکلات شرکت‌ها و... تشکیل گردد. این کار نیز جنبه‌ی ملی داشته و لازم است از طریق انجمن و یا شرکت توسعه صادرات پیگیری شود.

د- متأسفانه اکثریت افت قیمت‌های سیمان‌های ایرانی در بازارهای صادراتی به سبب رقابت شرکت‌های سیمان ایران با یکدیگر است. حوزه‌ی کوچک و محدود عمل سبب شده است تا شرکت‌ها برای دستیابی به مشتریان اندک موجود در بازار چه با هم رقابت قیمتی داشته باشند. حال آنکه قیمت‌ها در بازار صادراتی عملاً افتی نداشته است. لذا پیشنهاد می‌گردد سیاست‌های قیمتی در جلسات کارگروه‌های صادراتی برنامه‌ریزی و هماهنگ شود.

ه- شرکت‌های بزرگ و قدیمی که عمدتاً بازار را در دست دارند متوجه تولد شرکت‌های جدید باشند و بدانند که این شرکت‌ها نیاز به تنفس در بازار دارند و اگر به این شرکت‌ها سهمی از بازار داده نشود، برای حیات دست به اقدامات تخریبی همچون کاهش شدید قیمت خواهند زد که ضرر آن بسیار بیشتر از دست دادن سهم اندکی از بازار است.

و- با توجه به اینکه مطمئناً حضور صنعت سیمان ایران در بازار کشورهای عراق، آسیای میانه و افغانستان دائمی و حداقل تا بیش از ۲۰ سال آینده خواهد بود، پیشنهاد می‌گردد سرمایه‌گذاری‌های کلان برای حضور مستقیم در صنعت و بازار سیمان این کشورها جهت شراکت در تصمیم‌گیری‌ها مورد توجه جدی قرار گیرد.

ز- مدیران محترم صنعت، دیدگاه خود در مورد فرآیند قبلی فروش را به کلی فراموش نموده و نسبت به ایجاد سازمان فروش همراه با شبکه‌ی مهندسی، خدماتی و اطلاعاتی اقدام نمایند. زیرا فروش جدید تنها با ایجاد مکانیزم‌ها اخذ اطلاعات، خدمات رسانی، پشتیبانی مهندسی و تصمیم‌گیری و اقدام سریع پاسخ می‌دهد در غیر این صورت بازار شرکت رفته رفته رو به افول نموده و اسیر دست دلان بزرگ بازار خواهیم شد که به جای ما کار فروش را به خوبی در جهت منافع خود انجام می‌دهند.

با توجه به ابعاد ملی افزایش قیمت محصولات مختلف، خصوصاً محصولات استراتژیکی همچون سیمان، نمی‌توان انتظار داشت که این افزایش هزینه از طریق افزایش قیمت فروش سیمان جبران شود. البته طبق مذاکرات انجام شده توسط انجمن محترم سیمان و وزارت صنایع، انتظار جبران بخشی از هزینه‌ها وجود دارد، لیکن به نظر می‌رسد همچنان نیاز به صرفه‌جویی برای کاهش هزینه‌های مصرف‌کننده بوده و صنعت لازم است برنامه‌هایی برای کاهش هزینه‌های مصرف‌کننده‌ی انرژی تا ۳۰ درصد داشته باشد. بنابراین پیشنهاد می‌گردد:

الف- شرکت‌های محترم نسبت به تهیه و اجرای برنامه حداقل ۳ ساله استراتژی انرژی اقدام نمایند.

ب- ممیزی انرژی سریع و صحیح به منظور کنترل پارامترهای مصرف انرژی در دستور کار قرار گیرد.

ج- برای کنترل پارامترهای موثر بر مصرف انرژی دستورات عمل مشخص همراه با متولی کنترلی تعیین و نسبت به کنترل مستمر این پارامترها اقدام شود.

د- برای اجرای طرح‌های بهینه‌سازی انرژی همچون سیستم بازیافت انرژی حرارتی و تولید انرژی الکتریکی، تغییر فن‌های دور ثابت، استفاده از سوخت‌های ضایعاتی و دیگر طرح‌های بهینه‌سازی، سرمایه‌گذاری شود.

ه- پروژه‌های اصلاح ساختاری سرمایه بر که سبب ارتقای سطح تکنولوژی شده و گارانتی مصرف را کاهش می‌دهد در برنامه قرار گیرد.

و- کارگروهی در انجمن سیمان به منظور استفاده از پارانه‌ها و یا وام‌های کم‌بهره از طریق ستاد هدفمندی پارانه‌ها به منظور کمک به کارخانه‌ها برای پیشبرد طرح‌ها ایجاد شود.

۲-۲- بخش بازار

در بخش بازارهای داخلی و خارجی شرایط رقابتی بسیار دشوارتر می‌گردد. با توجه به ظرفیت اسمی موجود و کارخانه‌هایی که در سال آینده به بهره‌برداری خواهند رسید. پیش‌بینی می‌شود سال آینده تولید ۷۰ میلیون تن قابل دستیابی می‌باشد. طبق برآوردها در بهترین شرایط انتظار می‌رود ۵۵ میلیون تن از این تولید در بخش بازارهای داخلی جذب شود. با توجه به صادرات هفت میلیون تنی سال جاری، مطمئناً نمی‌توانیم انتظار بیشتر از ۱۰ میلیون تن صادرات را در سال ۹۰ داشته باشیم، بنابراین در صورت تولید کامل شرکت‌های سیمانی، حداقل ۵ میلیون تن مازاد تولید خواهیم داشت که باید با این موضوع با درایت و معقولانه برخورد شود. در بازارهای خارجی نیازمند حرکت‌های ملی هستیم. علی‌رغم نیاز بسیار زیاد بازارهای صادراتی کشورهای همسایه، که برآوردها نشان می‌دهد بیش از ۱۵ میلیون تن در سال می‌باشد، متأسفانه به سبب عدم در اختیار داشتن زیرساخت‌های لازم و عملکرد منفعلانه و عامیانه در بازارهای صادراتی، نمی‌توانیم به سهم مناسب خود در این بازارها دست یابیم. با توجه به شرایط سخت بازارهای داخلی و خارجی سیمان در سال آینده، برای برخورد صحیح با آنها پیشنهاد می‌شود:

الف- بسیاری از تخفیف‌های اعمال شده در سال‌های گذشته در بازارهای داخلی و خارجی جنبه‌ی روانی داشته و برخاسته از مسیرهای اطلاعاتی